

AGNIESZKA WITEK

<https://orcid.org/0009-0005-4250-0219>

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku (Polska)

Provincial Office for the Protection of Monuments in Białystok (Poland)

**Karol Łopatecki, Janusz Dąbrowski,
Wojciech Krawczuk, Wojciech Walczak,
Listy Anny Wazy (1568–1625), (Warszawa,
Polskie Towarzystwo Historyczne, 2022), ss. 531,
ISBN 978-83-963557-6-8**

Publikacja autorstwa Karola Łopateckiego, Janusza Dąbrowskiego, Wojciecha Krawczuka i Wojciecha Walczaka pt. *Listy Anny Wazy (1568–1625)* jest pozycją wyróżniającą się na rynku wydawniczym.

Anna Wazówna (Waza) od lat pozostaje w kręgu zainteresowań badaczy. Powstało wiele prac monograficznych poświęconych postaci królowy (mowa tu o przywołanych przez autorów pracach autorstwa m.in. A. Saar-Kozłowskiej, G. Kurkowskiej czy A. Zemanek). Niemniej powodem podjęcia tematu, jak piszą autorzy, jest „próba oddania charakterystyki psychologicznej bohaterki, m.in. za pomocą pisanych przez nią listów (które zaliczają się do egodokumentów)”.

Sposób przedstawienia Wazówny, poczynając od samego tytułu publikacji, poprzez część biograficzną, po zestawienie publikowanych listów, ukazuje królową jako silną, wpływową kobietę,

odgrywającą znaczącą rolę w ówczesnym świecie, o czym świadczą m.in. korespondencja z elitami społecznymi. Jak wskazują autorzy:

W literaturze przedmiotu jest ona identyfikowana jako „*Anna Wazówna*”. Tak jest również odnotowywana zarówno w encyklopedii PWN, jak i w słowniku ortograficznym PWN. W języku polskim obowiązuje zasada, że nazwiska żeńskie z zakończeniem *-ówna* to nazwiska odojcowskie, przy czym decydować o tym powinna sama zainteresowana. Mając to wszystko na względzie, konsekwentnie stosujemy zapis „*Anna Waza*”, co w naszym odczuciu świadczy o upodmiotowieniu postaci królowy. Przyrostki *-owa* lub *-ówna* stanowią historyczny i językowy wykładnik podporządkowania, przynależności żony i córki, czego chcemy uniknąć.

Konstrukcję przedmiotowej pozycji wydawniczej należy ocenić pozytywnie. Publikacja podzielona jest na dwie zasadnicze części uzupełnione aneksami. W pierwszej części autorzy przybliżają w sposób skondensowany losy Anny Wazy, przygotowując tym samym czytelnika do analizy drugiej części, w której znajduje się edycja źródłowa zawierająca chronologicznie zestawione dzieła epistolograficzne królowy.

Na szczególne uznanie zasługuje bogata baza zebranych i wydanych listów, skrupulatnie wyselekcjonowana, skatalogowana oraz opisana przez zespół badaczy. Jak przyznają autorzy, zadanie to było nader trudne, przede wszystkim ze względu na rozproszenie listów oraz wielojęzyczność korespondencji.

Cennym elementem składowym przedmiotowej publikacji jest szczegółowy opis poszczególnych listów, w tym określenie sposobu złożenia, wzmianki o pieczęci czy też podpisie królowy. Nie umknęło autorom opisanie stanu zachowania poszczególnych materiałów źródłowych, z dokładnym określeniem uszkodzeń (o ile występują) czy zaplamień. Odnotowane zostały również fragmenty pisane innym atramentem czy odmiennym charakterem pisma. Niewątpliwie monografia stanowi bogate źródło dotyczące zachowanego dziedzictwa epistolograficznego Anny, niemniej warto byłoby wskazanie powodów niepodjęcia próby lub rezygnacji z umieszczenia wiernych tłumaczeń listów pisanych w języku szwedzkim i niemieckim obok przytaczanego zapisu oryginalnego. Mimo braku dosłownych translacji niniejsza monografia zasługuje na szczególną uwagę. Przedmiotowa pozycja wydawnicza może stanowić bogate źródło wiedzy wśród badaczy wielu dziedzin naukowych. Pozycja

ta prezentuje bogaty zbiór, będący jednym ze źródeł badań prowadzonych nie tylko przez historyków, lecz również językoznawców, kulturoznawców czy źródłoznawców zajmujących się danym zagadnieniem czy okresem historycznym.

Sposób potraktowania tematu, pozostawiający szerokie pole do indywidualnych analiz, zestawiony z bogatym zbiorem listów, jest jedną z mocnych stron niniejszego opracowania. Jego całość daje możliwość wypracowania przez czytelnika własnego zdania na temat działalności postaci.

Publikacja ta, poza atrakcyjnym sposobem wydania, przyciąga dobrej jakości reprodukcjami oraz usystematyzowanym, chronologicznie ułożonym zbiorem listów pisanych lub dyktowanych przez szwedzką królową Annę. Autorzy, oprócz ponownego przywołania listów opublikowanych dotąd w innych opracowaniach, przedstawili dokumenty dotychczas niewydane, a zgromadzone w archiwach zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Decyzja o ponownym opublikowaniu udostępnianych wcześniej materiałów pozwoliła na usystematyzowanie wiedzy, zachowanie chronologii i przedstawienie w miarę kompletnego wizerunku postaci. Opracowanie zawiera 114 listów pisanych lub dyktowanych przez Annę Wazę. Wśród publikowanych w niniejszej książce pozycji można odnaleźć korespondencję przechowywaną w zbiorach krajowych, m.in. w Archiwum Narodowym w Krakowie, Bibliotece Narodowej w Warszawie, Archiwum Państwowym w Toruniu, Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Państwowym w Gdańsku, Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bydgoszczy, Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, oraz zagranicznych, zachowanych w Sztokholmie (Svenska Riksarkivet, Krigsarkivet) czy Bibliotece Polskiej w Paryżu.

Mimo że przedmiotowa pozycja nie stanowi zamkniętego katalogu zachowanych listów Anny Wazy, jest niezwykle cenną pozycją w badaniach nad wczesną nowożytnością. Ze względu na duże znaczenie i bez wątpienia szerokie zainteresowanie publikacją warto byłoby rozważyć możliwość kontynuacji pracy nad poruszaną tematyką w celu opracowania kompletnego studium spuścizny epistolograficznej tak istotnej kobiety, jaką bez wątpienia była królowa Anna Waza.